

Onderzoeksopzet

Burgerparticipatie in de gemeente Opsterland

juni 2022

Inhoudsopgave

Aanleiding	1
Doelstelling	1
Afbakening	2
Vraagstelling	2
Aanpak	3
Normenkader	3
Planning en uitvoering	4
Bijlage 1 - Terugkoppeling gesprek raadsleden	5

Aanleiding

De rekenkamercommissie heeft na het jaarlijkse gesprek met raadsleden over mogelijke onderzoeksonderwerpen besloten onderzoek te doen naar participatie, met een focus op inwonersinitiatieven. Een onderwerp waar de gemeente Opsterland een duidelijke visie op heeft. Zij ziet participatie niet slechts als een mogelijkheid om inwoners te informeren of raadplegen, maar wil inwoners betrekken in de uitvoering, *het meedoen*. Hoe gaat dit in de gemeente? Welke initiatieven zijn er allemaal? En hoe hebben de betrokken inwoners deze trajecten ervaren? Deze vragen spelen bij de raadsleden van Opsterland.

Achtergrond

Veranderingen in de samenleving vragen om een andere rol van de overheid. De manier waarop inwoners zich laten informeren en betrokken zijn, verandert. Enorme hoeveelheden informatie zijn in een mum van tijd binnen handbereik. Online platforms en sociale media geven inwoners de mogelijkheid overal op te reageren. Voor gemeenten is het steeds lastiger te voorspellen of mensen betrokken zijn bij een onderwerp, of interesse hebben om zich op lange termijn in te zetten voor de publieke waarde. Traditionele belangenorganisaties zoals dorpsraden en wijkplatforms, hebben steeds meer moeite om een actief bestuur te organiseren. De reacties en acties van inwoners zijn vaker ad hoc, en de inzet en de duur van de inzet variëren. De organisatie van ‘traditionele’ burgerparticipatie sluit hier niet altijd op aan. Gemeenten zijn nog op zoek naar passende wijze om burgerinitiatieven te ondersteunen.

Naast burgerparticipatie (de gemeente wil iets en betreft inwoners daarbij) ontstaan er steeds meer vormen van overheidsparticipatie (inwoners hebben een initiatief en betrekken de gemeente daarbij). De rekenkamercommissie wil juist deze overheidsparticipatie (bij inwonersinitiatieven) van de gemeente Opsterland onderzoeken. Het is voor gemeenten nog niet zo gemakkelijk om grip te krijgen op het veranderende samenspel tussen gemeente en gemeenschap, waarin de samenleving steeds meer initiatief neemt. Dat vraagt om een andere manier van handelen. Het vraagt om een open en neutrale houding, duidelijke verantwoording en goede communicatie vanuit de gemeente. Burgerparticipatie staat inmiddels goed op het netvlies van gemeenten, maar veel gemeenten zijn nog aan het zoeken naar een passende wijze van het ondersteunen van burgerinitiatieven en activeren van bewoners

Doelstelling

Met dit onderzoek wil de rkc onderzoeken op welke wijze het “*meedoen*” van inwoners vorm krijgt en inzichtelijk maken wat de ervaringen van de betrokken inwoners, de raad, het college en de ambtenaren zijn en tot welke resultaten de initiatieven c.q. projecten hebben geleid.

Dit rekenkameronderzoek evalueert niet alleen inwonersinitiatieven, maar kijkt ook naar welke lessen dit met zich meebrengt voor de toekomst.

Afbakening

Het onderzoek betreft de periode 2018-2022 en richt zich op inwonersinitiatieven, groot of klein waarbij “meedoen” door bewoners centraal staat.

Vraagstelling

Hoe faciliteert de gemeente inwonersinitiatieven en “meedoen door inwoners” bij zowel grote als kleine projecten c.q. initiatieven? Wat zijn de ervaringen van de inwoners, de raad, het college en de ambtenaren hierbij en tot welke concrete resultaten hebben de initiatieven geleid?

In de deelvragen is een thematische indeling in de onderwerpen beleid, uitvoering, ervaringen en toekomstontwikkeling gemaakt.

Beleid

1. Welke (beleids)doelstellingen, qua inhoud en proces, heeft de gemeente vastgesteld ten aanzien van burgerparticipatie met een focus op inwonerinitiatieven?
2. Wat zijn spelregels, rollen en verantwoordelijkheden die de gemeente hanteert voor inwonersinitiatieven?
3. Welke vormen en soorten van participatie kent Opsterland?

Uitvoering

4. Welke activiteiten heeft de gemeente ondernomen naar aanleiding van hetgeen in het coalitieakkoord staat over bewonersinitiatieven? Hoe is hierover gecommuniceerd naar de bewoners?
5. Welke bewonersinitiatieven zijn er aangemeld bij de gemeente en hoe is de gemeente daarmee omgegaan? Hoe zijn deze inwonersinitiatieven gestart (eigen initiatief of oproep gemeente)?
6. Tot welke initiatieven heeft “right to challenge” geleid en hoe is het proces ervan verlopen?
7. Welke rol speelt de raad bij inwonersinitiatieven en hoe geeft hij deze rol vorm?

Ervaringen

8. Wat is er gedaan met de aanbevelingen die voortkwamen uit de evaluatie ‘Gekanteld werken’ van november 2019? Hoe is het door de raad beschikbare budget besteed en verantwoord?
9. Wat zijn de ervaringen van de inwoners bij het ontplooiën van inwonersinitiatieven? Wat vinden zij van de manier waarop de gemeente omging met hun initiatief?
10. Wat zijn de ervaringen van de inwoners bij het meedoen bij projecten? Wat vinden zij van de manier waarop de gemeente omging met hun rol?
11. Welke concrete resultaten zijn behaald door inwonersinitiatieven? Wat zijn ervaren knelpunten in de uitvoering van inwonersinitiatieven en wat gaat goed?
12. Hoe ervaren college en ambtelijke organisatie de inwonersinitiatieven? En wat zijn de verschillen in hun beleving met de beleving van inwoners?

Toekomst

13. Wat zijn wensen, verwachtingen en ambities voor de toekomst van de gemeente op het gebied van inwonersinitiatieven?

Aanpak

Het onderzoek wordt in verschillende fasen uitgevoerd:

Fase 1

Ieder onderzoek begint met het maken van goede werkafspraken. Dit doen we tijdens een startgesprek met de ambtelijk betrokkene(n), waarin we de opzet en het proces bespreken. Daarnaast bespreken we wat het onderzoek van de organisatie vraagt. Ook wordt een invulformat voor de ambtelijke organisatie en raadsleden verstrekt, waarin aangeven kan worden welke inwonersinitiatieven er in de gemeente hebben plaatsgevonden.

Fase 2

Fase 2 betreft het in kaart brengen van de ambities en spelregels van de gemeente door de richtinggevendende documenten te analyseren, zoals bijvoorbeeld het centrale beleidskader op het gebied van participatie, het coalitieakkoord, de programmabegroting en het communicatiebeleid. Daarnaast brengen we landelijke trends en ontwikkelingen et betrekking tot inwonersinitiatieven in beeld.

Om de bevindingen uit de documentanalyse te verifiëren en te verrijken, wordt een digitaal gesprek gevoerd met de burgemeester en een ambtelijk verantwoordelijke voor participatie om de overwegingen achter het huidige beleidskader te leren kennen en om zicht te krijgen op de gemeentelijke visie op participatie. In dit gesprek is er ook aandacht voor de rol van de raad.

Fase 3

In de derde fase van het onderzoek wordt de praktijk van burgerparticipatie ingedoken. In beeld wordt gebracht hoe de gemeente uitvoering geeft aan overheidsparticipatie en wat de knelpunten zijn aan de hand van een aantal casestudies. Hiervoor wordt een documentenanalyse uitgevoerd en worden (groeps)gesprekken gevoerd met de bestuurlijk en ambtelijk verantwoordelijken en met de initiatiefnemers. De ervaringen van de initiatiefnemers zijn cruciaal bij het opstellen van de uiteindelijke aanbevelingen.

Hierna wordt het onderzoeksrapport opgesteld dat zoals te doen gebruikelijk wordt voorgelegd voor ambtelijk en bestuurlijk wederhoor.

Normenkader

Het onderzoek richt zich op het vinden van antwoorden op de hierboven geformuleerde vragen. Om uiteindelijk tot conclusies en aanbevelingen te kunnen komen is het nodig een zekere referentie te kennen: waaraan meten we de feiten af? Het hiervoor te hanteren normenkader zal in overleg met het onderzoeksbureau door de rekenkamer worden vastgesteld.

Planning en uitvoering

Het onderzoek wordt uitgevoerd in samenwerking met Necker van Naem & Citisens b.v..
Het onderzoek zal zo mogelijk nog voor het zomerreces van start gaan met de startgesprekken.
De rekenkamercommissie verwacht het onderzoeksrapport in het eerste kwartaal van 2023 te kunnen aanbieden aan de gemeenteraad.

Bijlage 1 - Terugkoppeling gesprek raadsleden

Op 19 april jl. sprak de rekenkamercommissie met een vertegenwoordiging van de raad van Opsterland. Daarin zijn aandachtspunten voor het onderzoek ingebracht waarvoor deels ter vergadering is aangegeven hoe de rekenkamercommissie daar mee om zal gaan.

In blauw is aangegeven of en hoe de rekenkamercommissie de overige punten verwerkt heeft.

- Er zijn in het verleden schriftelijke vragen gesteld door Opsterlands Belang. Zal worden opgevraagd bij de documentenanalyse.
- Hoe krijgen we bewonersinitiatieven in beeld die niet zichtbaar zijn voor de raad? Hiervoor worden verschillende methoden ingezet (o.a. invulformats, oproep in lokale krant)
- De raad is geïnteresseerd in tips en tricks van bewoners voor de gemeente. Indien deze er zijn, betreft de rkc dit bij de aanbevelingen.
- Acties en verslagen van de werkgroep lokaal bestuur. Zal worden opgevraagd bij de documentenanalyse.
- Plaatselijk Belangen zijn mogelijk een goede bron om initiatieven in beeld te krijgen. Mocht een eerste inventarisatie onvoldoende opleveren, dan worden de PB's telefonisch benaderd.
- Wat is er gebeurd met het budget voor gekanteld werken dat de raad beschikbaar heeft gesteld? Zie onderzoeksvraag 8.
- Rol van de raad meenemen. Zie onderzoeksvraag 7.